

men moet

arjen fortuin
men moet

biografie van gerrit kouwenaar

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2023

Deze uitgave is mede tot stand gekomen dankzij het Nederlands Letterenfonds,
dat de uitgever ondersteunde met een productiekostensubsidie en
de auteur met een projectsubsidie.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

De foto's in dit boek komen uit de privéarchieven van de families Kouwenaar en Zeiler of zijn gemaakt door bij de uitgeverij onbekende fotografen, tenzij anders aangegeven. De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Aan hen die desondanks menen aanspraak te kunnen maken op enig recht, wordt verzocht contact op te nemen met Em. Querido's Uitgeverij BV,
Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam.

Copyright © 2023 Arjen Fortuin
Voor overname kunt u zich wenden tot Em. Querido's Uitgeverij BV,
Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam.

Omslag Brigitte Slangen
Omslagbeeld Vincent Mentzel/Nederlands Fotomuseum
Foto auteur Tessa Posthuma de Boer
Beeldredactie Gaia Cerpac

ISBN 978 90 214 8276 7 / NUR 321
www.querido.nl

In liefdevolle herinnering aan Sjoerd Fortuin

*Alles is niet wat het lijkt
dus als je beter kijkt
zet ik mezelf te kijk
tussen de regels
zie je er staat niet wat er staat
maar dat waar het om gaat
tussen de regels*

*Tussen de regels staat precies wat ik bedoel
tussen de regels lees je mijn gevoel
achter de woorden zie je staan
het is gedaan*

Henny Vrienten, 'Tussen de regels' (2019)

Inhoud

Proloog 11

- 1 Grompie 15
- 2 Leerschool Europa, vijfjarige cursus 38
- 3 Verhalen van angst en verraad 67
- 4 Ik heb een vrouw, Jan 96
- 5 Het mirakel van Amsterdam 124
- 6 Je bent toch schrijver? 161
- 7 Omdat men nog mens is en leeft 189
- 8 De experimentelen en de Grote Soapschrijver 216
- 9 Vogels die nesten beginnen 253
- 10 Neem gerrit k, altijd op weg 282
- 11 In een ivoren toren – met sjoernaal 310
- 12 L'ami r. sur son lit de mort 341
- 13 Volledig volmaakte kop-van-jut 369
- 14 Een paradijs, Eva en slang inclusief 394
- 15 Men moet zijn winter nog sneeuwen 425
- 16 Witter dan, samen – 456
- 17 De ochtend 480

Besluit 507

Noten 513

Werk van Gerrit Kouwenaar 559

Gesprekken 561

Archieven 563

Literatuur 565

Dank 575

Register 579

Proloog

In de laatste dagen van 1994 wilde Gerrit Kouwenaar een gedicht over de toekomst schrijven. Het was er niet echt het weer voor, of misschien juist wel. Al dagen stuwde een zuidwestenwind wolken vol grijze nattigheid over Amsterdam-Zuid. Binnen schoof de dichter zijn stoel aan. Hij schreef bij voorkeur 's nachts, als de stad om hem heen tot rust was gekomen. Achter zijn rug maakte de literatuur zich breed. Meterslange houten planken strekten zich uit, een muur van boeken, tijdschriften, slordige stapels, geflankeerd door een enkele foto. Aan zijn linkerhand, tegen de vensterbank aan, was een extra plank gemonteerd, waarop nog meer stapels lagen en een druktoetstelefoon stond. Een stevige bureaulamp verlichtte de spullen op de werktafel: schrijfmachine, asbak, sigaretten, glas rode wijn, potlood, het naslagwerk *Het juiste woord*, nog meer papieren en van alles wat wellicht niet noodzakelijk was, maar wat daar nu eenmaal wel thuishoorde. Hier moesten de woorden tot leven komen.

Dichten is prutsen. Op een A4'tje schreef Kouwenaar met potlood losse regels en aantekeningen voor het gedicht waarvan hij de bouwstenen een voor een uit zijn hoofd moest zien te lichten. 'Men moet zijn tijd nog vergeten' probeerde hij, bovenaan een wit vel. Of toch zijn klok vergeten? Een klok is concreter dan 'tijd'. En dan inderdaad vergeten of toch liever vertellen, opwinden, verzetten? De alternatieven noteerde hij boven de regels; doorhalen was de moeite nog niet. In de tweede regel moest men 'zijn knopen nog tellen' – of toch zijn wapens? De tweede strofe leek in één keer naar het papier te zijn gestroomd: 'Men moet nog boodschappen doen voor het donker/ om brood vraagt, zwarte kaarsen voor in de kelder'.

Een tweede serie invallen noteerde hij in een blocnote met lijntjespapier, weer met potlood. Hier verschenen een sterke (of dappere) zoon en een mooie dochter. Verderop een picasso ruilen, of misschien liever een eerste druk? Wat hoe dan ook moest: 'een kuil graven' – vanwaar een lijn met een lichte krul vertrok, aan het einde waarvan 'voor een vlinder' stond.

Nee, dit was nog niet af. Op 30 december draaide Kouwenaar een vel papier in zijn schrijfmachine en typte hij een eerste complete versie van het gedicht, waarvan hij had besloten dat het 'nieuwjaar' moest

heten. Nu brengt elk nieuwjaar ook het afscheid van een oud jaar, wat voor Kouwenaar het jaar was geweest waarin hij was opgeschrikt door de dood van Lucebert, de vriend met wie hij bijna een halve eeuw eerder de poëzie had bestormd. ‘Vanavond gehoord over je dood op een uur/ dat de dag haast stilstond van vrede’ had hij over het verdwijnen van zijn vriend geschreven. Zelf was hij, inmiddels 71, een springlevende dichter. Hij leek de laatste jaren eindelijk af te komen van het etiket de fabrikant van koude, ontoegankelijke denkverzen te zijn. Zijn laatste bundel, *een geur van verbrande veren*, was onbekommerd móóí gevonden. Er leek zich ook iets in hemzelf te openen. Hij moest dus door, naar nieuwe gedichten in een nieuw jaar. Negen regels had hij: ‘Men moet zijn knopen nog tellen/ de slagersmessen de achterladers de voorhamers// men moet nog boodschappen doen voor het donker/ kaarsen voor in de kelder muizenvallen spawater// Men moet de zonen nog moed inspreken/ de dochters een harnas aanmeten// men moet de fotograaf nog de bloedplas wijzen/ een kuil graven voor een vlinder, het ogenblik/ ruilen voor een nieuw inktlint –’

Ooit had Kouwenaar gedacht dat je gedichten in een snelle golf inspiratie moest maken, om daarna de slechte weg te gooien en de goede te bewaren. Nu werkte hij in kleine stapjes, waarbij hij dag na dag, woord na woord verder puzzelde. Hij probeerde synoniemen, proefde klanken, pield tot er niets nieuws meer kwam en hij de boel weglegde. Later verder: andere nacht, zelfde tafel, zelfde sigaretten, zelfde wijn.

Die eerste uitgetypte versie van ‘nieuwjaar’ werd dadelijk geflankeerd door nieuwe, handgeschreven woorden die klaar leken te staan om het getypte uit het gelid te jagen: wapens, zijn vingers, inkopen, zwart, een hoed van ijzer, ijswater, maagdelijk, onbesmet, niets zeggend, zorgeloos, onschuldig, argeloos, vlekkeloos, onbelast. De woorden zwierven om elkaar heen op het vel, nu weer op de ene plaats landend, dan weer een stukje verderop.

In het nieuwe jaar, op 2 januari, typte Kouwenaar nog twee versies uit, op 4 januari nog drie. Keukenmessen en vleesmessen hadden hun opwachting gemaakt in ‘nieuwjaar’, maar waren ook weer verdwenen. Nog twee versies verder, op 11 januari, bedacht Kouwenaar ‘[men moet] zijn winters nog sneeuwen’ en verscheen ‘zomers’ in de eerste regel, al streepte hij dat ook weer door. Nadat hij in twee weken elf versies van ‘nieuwjaar’ had uitgetypt, borg hij de blaadjes op. De afstand tot de eindstreep werd steeds kleiner, maar dit was een finish die je pas ontdekte als je hem passeerde.

Een halfjaar later haalde Kouwenaar de blaadjes weer tevoorschijn. Nu niet meer in de grijze Amsterdamse winter, maar in de heldere zomerhitte van Les Abbès, het Franse gehucht waar zijn vrouw Paula en

hij al vijftien jaar de zomer doorbrachten. Hier werkte hij in een kamer die hij jaren eerder wit had geschilderd, zittend aan een werktafel die hij had gemaakt van een oude deur die hij in de kelder had gevonden. Daar slaagde hij er op woensdag 19 juli in om het begin van het gedicht kloppend te krijgen. Niet de knopen moest men tellen, maar zijn zomers! Daarna moest men zijn vonnis nog vellen, iets wat de dichter in al die winterpuzzelsessies niet was ingevallen. Ten slotte zette hij een snelle, korte streep door de titel. Het gedicht moest niet 'nieuwjaar' heten, zoals hij maandenlang had gedacht, maar 'men moet'. Vier dagen later was er een laatste versie, waarin hij dat vermaledijde 'knopen' nog wel in de marge schreef, maar gelukkig niet terugzette. Het gedicht was af:

men moet

Men moet zijn zomers nog tellen, zijn vonnis
nog vellen, men moet zijn winter nog sneeuwen

men moet nog boodschappen doen voor het donker
de weg vraagt, zwarte kaarsen voor in de kelder

men moet de zonen nog moed inspreken, de dochters
een harnas aanmeten, ijswater koken leren

men moet de fotograaf nog de bloedplas wijzen
zijn huis ontwennen, zijn inktlint vernieuwen

men moet nog een kuil graven voor een vlinder
het ogenblik ruilen voor zijn vaders horloge –

I Grompie

‘Houdt u ook zo van mooie dingen?’ De heer was zeker een kop groter en minstens tien jaar ouder dan Jeltje. Hij had een breed gezicht, een dunne blonde snor en lichte ogen. Had ze die rijzige gestalte niet al vaker opgemerkt in de stad? Nu was hij naast haar opgedoken voor de etalage van een juwelierszaak in de Kalverstraat. Hij had een kleine stap in haar richting gedaan en zijn vraag gesteld, die niet echt een vraag was, maar wel de eerste zin van de rest van hun leven.

Jeltje Hendrika Bloksma, drieëntwintig jaar jong, hield inderdaad van mooie dingen. Als meisje was ze ooit straat na straat een draaiorgel nagelopen, vastbesloten om alle wijsjes te horen die het apparaat uit zijn binnenste de wereld in stuurde. Later, toen ze door haar moeder om een boodschap naar het centrum was gestuurd, had ze de hele heenweg gered, zodat ze genoeg tijd overhad om op de terugweg onder het Rijksmuseum door te kunnen lopen. Ook was het haar overkomen dat ze pardoes tegen een lantaarnpaal botste, omdat ze het boek dat ze al lopend probeerde te lezen te dicht voor haar neus hield.

Mooie dingen werden er ook bij haar thuis gemaakt, zij het niet het mooi-mooie van luxe sieraden of de losgezongen lyriek van de hogere kunst. Daar heerste de schoonheid van het ambacht. Haar vader, koperslager van beroep, kon zich een werkweek lang vastbijten in de taak om uit een enkele plaat metaal een perfect theeketeltje te kloppen.¹ Het vermogen om eindeloos en met groot gevoel voor detail door te zetten tot iets helemaal perfect was, zou Jeltje van haar vader erven, al werkte zij dan niet met hamer en koperplaat, maar met naald en draad. Vanaf de jaren dertig zou ze wandkleden maken, waar soms jaren werk in ging zitten. Haar meesterwerk was een reusachtige voorstelling van het Paradijs met Adam en Eva, grotendeels vervaardigd tijdens de Duitse bezetting, toen ze haar draadjes weekte in restjes thee, zodat ze de juiste kleur kregen. Op haar zeventigste zou haar textielkunst haar een eigen tentoonstelling in het museum opleveren, die in de krant werd geprezen: ‘Indien genie een lang geduld is, dan heeft de maakster van deze veel tijd en moeite vergende borduurwerken genie, of bij gebrek daaraan althans groot talent.’² De verslaggever liet even de naam Michelangelo vallen.

Maar voorlopig was het voorjaar 1916 en stond Jeltje naast die lange man in de Kalverstraat. Ze was op 28 augustus 1892 geboren in Zaandijk en met haar frequent verhuizende ouders, haar oudere zus en een allengs groeiende sliert aan jongere broers via Zaandam en Arnhem uiteindelijk beland in de Watergraafsmeer, in wat op dat moment de uiterste zuidoosthoek van Amsterdam was. De broertjes mochten zich maatschappelijk ontplooien, maar Jeltje was – in lijn met de heersende overtuigingen over de rol van de vrouw in de maatschappij – een huiselijker rol toebedacht. Ze werd ingeschakeld voor talloze klusjes in het huishouden, liep vanaf haar twaalfde de vier kilometer die hun huis scheidde van de Nieuwmarkt, waar ze tassen vol gezinsboodschappen haalde. Niet dat dit het toekomstbeeld was dat de creatieve en eigenzinnige Jeltje voor ogen stond. Het liefst had ze na de lagere school willen doorleren, maar ze schikte zich in wat er thuis werd verwacht. Ze vond werk in een naaiatelier aan de Weteringschans, waar ze acht jaar bleef werken. Intussen zocht ze naar mogelijkheden om een leven buitenshuis op te bouwen, zonder zich dadelijk in een huwelijk en het bijbehorende huisvrouwenbestaan te storten.

Behalve in schoonheid was ze geïnteresseerd in sport. Ze raakte geboeid door korfbal, een piepjonge sport waar een rode gloed van emancipatie omheen hing en waar met gemengde teams werd gespeeld. Ze meldde zich bij D.E.O.S. (Door Eendrachtige Oefening Sterker), een vereniging die in zekere zin uit liefde was ontstaan. Want wie ook korfbal speelde, was de latere premier Willem Drees (1886-1988), die zijn echtgenote To Hent (1888-1974) onder de mand had ontmoet bij Door Oefening Sterk, de club die hij zelf in 1905 mede had opgericht. Zijn status als oprichter betekende echter niet dat de jonge socialist verzekerd was van een plaatsje in het eerste team. Toen hij na vier jaar werd teruggeplaatst naar het tweede, terwijl To wel bij het eerste mocht blijven, richtte hij met haar D.E.O.S. op. De leden van die club waren getuige van het huwelijk van de Dreesjes in 1910. Een jaar later tekende Jeltje Bloksma een gezamenlijke gelukwens van de korfbalkameraden bij de geboorte van Drees' dochter Anne.³

Een blijvende korfballiefde was Jeltje niet gegeven; bij haar huwelijk werd beweerd dat ze vóór haar aanstaande nooit een man had gekust. Toen ze voor de etalage vol zilverwerk en edelstenen werd benaderd, was er geen reden om het gesprek te ontwijken.

De man naast Jeltje, 'Lange David' zoals hij in het voorbijgaan werd genoemd, was een lokale journalistieke beroemdheid. Sinds 1903 hield hij

als correspondent de lezers van de liberale *Nieuwe Rotterdamse Courant* op de hoogte van wat er voorviel in de hoofdstad. Begin 1916 schreef hij over zaken als de commissie voor het stadsschoon, waarover hij op 28 maart een reportage maakte: 'Haar bureau is gevestigd in een der twee huisjes in den tuin van het [Stedelijk] Museum, die daar als gestrande woonarken tussen de gazons liggen. [...] Men moet de burgerij de schoonheid van haren eigen stad en haare monumenten leren begrijpen. Dan zal zij vanzelf ook eerbied krijgen voor de eenvoudigste verschijningsvormen dier schoonheid.'⁴ Een mooiedingenonderwerp.

In de Kalverstraat was hij niet alleen in journalistieke zin op bekend terrein. Een paar honderd meter verderop was hij op 10 september 1876 geboren als de tweede zoon van Catharina Kreunen en Tiemen Kouwenaar, handelaar in boeken, Kalverstraat no. 62. Er zouden nog twee meisjes en een jongen volgen. In de winkelstraat woonden de winkeliers meestal boven hun zaak. Op gezette tijden verscheen er in de 'Koekinderenstraat' een kudde ezelinnen, die ter plaatse werden gemolken zodat de melk vers kon worden verkocht. De stadskinderen speelden in de grote bergen zand die klaarlagen om het Spui te dempen.

Dagelijks meldde zich de krantenverhuurder. 'Menigeen was toen nog tevreden met nieuws van enige dagen oud,' zou David Kouwenaar later schrijven. Die huurkranten brachten hem voor het eerst in aanraking met journalistiek.⁵ Dat contact werd intensiever toen zijn vader van baan veranderde. Tiemen Kouwenaar, zo gaat het verhaal, hield te veel van boeken om ze goed te kunnen verkopen. Het was niet dat hij het niet probeerde. Hij adverteerde tot in de *Kölner Zeitung* om vertegenwoordigers te zoeken. Ook kleine advertenties (een jaargang van het tijdschrift *Musée du Jeune Age* voor twee gulden)⁶ in het vooruitstrevende weekblad *De Groene Amsterdammer* mochten niet baten. Hij deed uiteindelijk afstand van zijn boekhandel. In plaats daarvan ging hij stukjes schrijven voor *Het Nieuws van den Dag*. Hij schreef ook gedichten. Een herdenkingsvers bij het overlijden van George Lodewijk Funke, oprichter van *Het Nieuws van den Dag* en uitgever van Multatuli, leverde hem een persoonlijke dankbrief op van Douwes Dekker, de halfgod van de Nederlandse vrijdenkers: 'Ik zal Uw stukje bewaren als juiste uitdrukking van wat ik by de herdenking aan onzen onvergetelyken Funke gevoel.'⁷

Een kleinzoon van Tiemen destilleerde later uit fotoboeken en plakboeken een beeld van zijn opa:

Kijk, daar loopt een deftige meneer over de pas gedempte N.Z. Voorburgwal, een meneer met puntbaard en een grijze hoge hoed op: mijn grootvader, gestorven in 1900 als een reeds bejaard man. Ik ken hem alleen van ovale portretjes op dik karton geplakt. Een gezicht met

fletse verdrietige ogen. [...] [V]erslagen van wel 6000 woorden van een gemeenteraadszitting of van een Nutsavond, waar een geleerd spreker het geheim van de natuurkracht der electriciteit ontsluitte voor een publiek van oogknipperende middenstanders. Ik stel mij voor hoe mijn grootvader daar met een stalen pen nauwkeurig al die moeilijke zaken zat te noteren, onderwijl een lang zwart sigaartje rokend. Een man volkomen van de 19e eeuw, een journalist zonder telefoon, schrijfmachine, telex, radio, vliegtuig, koude oorlog en stenografie. [...] Van alle markten was mijn grootvader thuis. Hij schreef stemmingsstukjes over het eerste sneeuwlokje, protesten tegen het dempen van grachten, en hij was brandverslaggever. Als de vlammen wat erg hoog oplaaiden, ontbood hij zijn zoon en beval: 'Haal mij de flambard!' Want een waarachtige brand kon niet verslagen worden met een hoge hoed op, dat gaf geen pas, nog afgezien van de schade die eventueel neerdalende vonken konden veroorzaken.⁸

De jongen die om de flambard werd gestuurd, was David. Hij had nooit veel twijfel over zijn beroepskeuze gekend. Dadelijk na de hbs was hij als reporter aan de slag gegaan, al snel bij het *Algemeen Handelsblad*. Dat beroepsbestaan zou binnen enkele jaren van zijn vrijblijvendheid worden ontdaan toen zijn vader ongeneeslijk ziek werd. Tiemen Kouwenaar overleed op sinterklaasdag 1900 en vanaf die dag rustte op de vierentwintigjarige David een even simpele als zware verantwoordelijkheid: hij moest zijn moeder en zijn ongetrouwde zuster Rika onderhouden. In 1901 verhuisde de rest van het gezin naar Haarlem, waar David al twee jaar woonde; hij was benoemd bij het *Haarlem's Dagblad*. Er bestaat uit die tijd een fraaie anekdote, gedragen door gevoel voor de soms sukkelige praktijk die achter groot nieuws kon schuilgaan. 'Het frontnieuws kwam aan per postduif. Maar soms had de postduif vertraging, had hij tegenwind, was hij door de Duitse geheime dienst onderschept of had hij een leuke doffer ontmoet. Dan kwam er geen frontnieuws in de krant. En een andere keer was de postduif wel op tijd, maar bleef hij rustig op de dakgoot zitten uitpuffen, weigerend naar beneden te komen. Daar zat hij dan met 8000 gesneuvelden, drie heroverde Franse dorpen, een doorbraak en een dagorder in een kokertje onder zijn vleugel. En beneden op de binnenplaats stond de hele redactiestaf te flemen, te vloeken en trillerig te fluiten met handen vol duivenvoer.'⁹ Prachtverhaal, waarbij de lezer even buiten beschouwing moet laten dat David Kouwenaar in 1903, elf jaar voor het uitbreken van de Grote Oorlog, terugverhuisde naar Amsterdam, waar hij correspondent werd voor de *Nieuwe Rotterdamsche Courant*. Jarenlang zou hij, zonder ondertekening, de rubriek 'De Amsterdamsche Week' vullen.

David Kouwenaar schreef in het ritme van de klassieke courantiërs, in zinnen die een zekere voornaamheid uitstraalden, met soms een kleine glinstering. Zoals in een beschouwing voor het maandblad *Amstelodamum* uit 1927 over het verdwijnen van de 'slatuintjes' in Amsterdam-West, die waren geofferd aan de ruimtehonger van de immer groeiende stad. Het artikel begint afstandelijk en historisch-geografisch, met een verwijzing naar een achttiende-eeuws liedboek, maar aan het slot veranderen toon en inhoud: 'Och ja, de jonge luidjes, de verliefden, wat zullen zij het Slatuinenpad missen. Vooral 's Zondags, onder kerk-tijd, was het vroeger een toevluchtsoord van minnekoozenden, die er zich ongestoord aan hunne vrijerijen konden overgeven. Vandaar ook, dat een bij het Amsterdamsche volk zeer bekende uitdrukking spreekt van: het aanhooren van de preek van dominee Krop in de Sla-tuintjes.'¹⁰

Naast het uitvoeren van het reguliere journalistieke werk, 'het verslag van branden en koninklijke bezoeken', onderscheidde 'Lange David' zich door het royale boeket aan nevenactiviteiten dat hij in de loop van zijn leven verzamelde. Zo was hij voorzitter van de vereniging De Amsterdamsche Pers, bestuurslid van de Nederlandsche Journalistenkring, steunpilaar van het Persmuseum, bestuurslid van het historische genootschap 'Amstelodamum' en vijftien jaar redacteur van het bijbehorende maandblad. In 1928 leidde hij de ontvangst van buitenlandse journalisten bij de Olympische Spelen van Amsterdam. Niet veel later kreeg hij een lintje. Het maakte hem een natuurlijk lid van de hoofdstedelijke culturele elite, een graag geziene gast in het Concertgebouw en elders. Hij was een begaafd bemiddelaar, wiens kwaliteiten werden gevat in prettige adjectieven. Men prees de welwillendheid en hulpvaardigheid van deze 'bekwame, gematigde woordvoerder en strijder voor de belangen van de pers'. Alleen de socialisten hadden weinig met hem op. *De Tribune* zette hem in 1917 weg als de 'lange, sloome, blonde Kouwenaar', een man die 'dommer' was dan zijn voorganger H.L. Berckenhoff. Met de 'blomzoete' heer Kouwenaar wilde niemand polemiseren – behalve *De Tribune* zelf dan.¹¹

Het zichtbaarste deel van David Kouwenaars nalatenschap in zijn stad is, behalve een onopvallende straat in Nieuw-West, de jaarlijkse sinterklaasintocht. Die werd georganiseerd door hem en enkele andere leden van het Initiatief Comité Amsterdam, dat in de jaren dertig de door de crisis getroffen stadsbewoners wat verlichting wilde geven. Kouwenaar had zich jarenlang gestoord aan de 'wilde Sinterklazen' die, opgetrommeld door de lokale ondernemers, overal in de stad opdoken. Deze 'lunchroomheiligen' en 'reclamebisschoppen' moesten worden vervangen door één ordelijke optocht. De eerste intocht vond plaats op 1 december 1934, met acteur Eduard Verkade als goedheiligman en zes

Surinaamse bemanningsleden van een in de haven afgemeerd schip als Pieten. Er was gezorgd voor presentjes voor kinderen langs de route en de protestantse burgemeester De Vlucht was ertoe overgehaald de katholieke Sint-Nicolaas ten stadhuijze te ontvangen. Dadelijk werd vastgelegd dat de intocht een jaarlijkse traditie zou worden.¹² Het was allemaal zeer des Kouwenaars: een man die zijn ideeën graag ingebed zag in de bestaande structuren.

Maar in één bestaande maatschappelijke structuur was David Kouwenaar op zijn veertigste nog altijd niet ingebed: het huwelijk. Nu had hij sinds de eeuwwisseling feitelijk een gezin gevormd met zijn zuster en zijn moeder, verantwoordelijkheden die zich lastig lieten combineren met een losbandig leven. Of hij als jongeling ook zelf naar ‘de preek van dominee Krop in de Sla-tuintjes’ was geweest, is niet duidelijk. Slechts aan de randen van de familieanekdotiek duikt er weleens iets romantisch over het vroege leven van David Kouwenaar op. Zeker is zijn diepe bewondering voor de jonggestorven zangeres Emilie Culp (1868-1898), die in de jaren negentig triomfen vierde in Amsterdam, maar na een langdurig verwaarloosde voetverstuiking in 1897 in het ziekenhuis belandde en daar een jaar later overleed. David Kouwenaar bezocht haar aan haar ziekbed, constateerde dat zij nog niets van haar ‘vrouwelijkheid’ had verloren en schreef een liefdevol in memoriam, dat hij uitknipte en de rest van zijn leven bewaarde: ‘Zij die zich haar nog herinneren, de flinke, frissche vrouwengestalte voordragend met groote schalksheid haar guitige, nooit onkiesche liedjes, zullen het doodsbericht zeker met leedwezen gelezen hebben.’¹³

Zelf trad hij ook op, met een cabaretesk journalistengezelschap – maar of dat tot romantische escapades heeft geleid, is niet bekend. Zeker is dat zijn verloving met enige verrassing werd begroet. Davids oude buurjongen Chris Freijer¹⁴ liet weten ‘paf’ te staan bij het nieuws dat zijn vriend dan toch aan de vrouw was geraakt. Een maand voor de verloving had hij nog laten weten dat een journalist niet behoorde te trouwen.¹⁵ Toch had een collega eerder geconcludeerd dat een vrijgezellenbestaan niets voor David was, gezien zijn ‘zin voor gezelligheid’ – daar hoorde toch eigenlijk een gezellin bij.¹⁶

*

Misschien had David Jeltje Bloksma weleens zien lopen voordat hij, in zijn geboortestraat en om de hoek van het Amsterdamse kantoor van de NRC bij de Dam, dat gesprekje over ‘mooie dingen’ begon. Hoe dan ook bleef het niet bij een voorzichtige gedachtewisseling voor een winkelruit. Jeltje en David maakten in de loop van 1916 uitstapjes naar het